

doli do bistrega potoka, kateri pribobni iz mnogih virov z visocih dolin, goni tu nad cesto mline, pod cesto pa ropotajočo jeklarico, in se peneč prekucuje čez skalovje doli v globoko strugo Save. Unkraj potoka pa grémo zopet na vkreber, kjer se verh klanca Moste končajo.

Oddaljili smo se blizo poldrugo uro od Radoljce.

Akoravno nam je na levi tam okolico bleško zakrival popolnoma obraščeni hribček Hom, vidimo vendar še verh unkrajnega visocega in stermega posavskega obrežja lepo bleško-dobravško polje z vasjó enacega imena. Le kdor okolico dobro pozna, zapazi, in še to le po večem, na zgornjem koncu Homa ozko dolinico, skoz katero reka Radovna od gorjanske strani sém priteka. Biseru v kamniti lupini enako, ki ga zakrivajo morski valovi, se nam zakriva tudi v ti dolinici, kakor od celega sveta ločeni prelepi slap Radovne, kterege viditi naj nihče ne zamudi, kadar pride v Bled. Oddaljen je od tam le pičlo uro, in se znajde ob stezi, ki derži od Grada in Zaspá čez Hom in dobpravško polje proti Jesenicam.

Toliko v razgledu na levo; na desno pa se nam dolina čedalje bolj stiskati jame. Verh klanca nad Potokom, ktera vas ostane pod hribom na desno, je nar ožje, kjer je komaj, in še to nekako s silo, prostor za cesto. Globoko pod nami doli se na levo vije sinja Sava in ima na tem mestu menda na vsem Gorenskem nar višje obrežje. Tu se nam tudi pokaže lep lep razgled po dolini naprej gor, ktera se zopet nekoliko odprè in derži zdaj v enaki lepi širjavi clo čez Koroško ven do Pontabel-a. V bližnji daljavi pred nami leži od vélike ceste pod hribom na desno farna vas koroška Bela z lepo cerkvijo vred; naprej tje pa vidimo ob véliki cesti fužinski kraj Javornik, kamor dospemo od tod v pičli pol uri. Javorniške fužine — z Radovno, Bistrico in Starim kladvom vred lastnina baron Coizove rodbine — stojijo od ceste na desno komaj za lučaj in nam živo spričujejo tudi lepo napredovanje rudnistva v naši domovini. Sploh bi se dalo v Coizevih fužinah, od ene kakor od druge, mnogo govoriti, pa zavolj pomanjkanja časa kakor tudi natanjčnih novejših virov se za to pot ne morem v obširniši popis spuštati; le toliko od Javornika povem, da tukajšne fužine so že zlo stare in zastran dobrih izdelkov od nekdanj imenitne. Že Valvazor pripoveduje „od izverstnega jekla, ki se tu izdeluje, na Laško in na Horvaško pošilja, kjer posebno rad serka turško krí in se sovražnikom kaj na neprijetni način bliska pred nosom“. Kar pa je Javornik v oziru dobrega izdelka nekdanj bil, je po vsi pravici tudi še dan današnjí, ker njega sedanji posestnik baron Alfonz Coiz je živo vnet za povzdigo domačo obertnijo. Pa tudi zunajna oblika teh fužin, ki so bile pred dvema letoma vse predelane in prezidane, nam svedoči notrajni red in vrednost. Naj jih slednji popotnik memogredé ogleda; vem, da mu za zamujeni čas ne bo žal. (Dalje sl.)

Jezikoslovne drobtinčice.

Marsiktero istersko gradsko ime pride včasih v „Novicah“ preveč po laški; zato se prederznem sledeče besede pisati.

Stari isterski Slovan si je večidel, ko je mestom imena daval, terdo mislil besedo grad, kar se še v starih narodskih pesmah večkrat pristavljeno najde, ker so svoje mesta obzidavali (ogradevali); zato so mnoge gradske imena priimki možkega spola besede grad; nekekrat si je pa v pameti imela beseda vas, in zato je ime postalo ženskega spola, ali pa selo, takrat ime srednjega spola; redkokrat je ostalo pervanje krajevo ime za ime sozidanemu mestu.

Vlih tako so si Latini mislili po svojih mestnih imenih svoj castellum ali oppidum in mestno ime na -um, ali urbs ali civitas, in zato ime na -a. Zdajni Lahi si pa predstavljajo castello, in imena na -o, ali cità ter imena na -a; in zato so oni prekovali mnoge isterske mestne

imena na -o ali na -a, n. pr. Castua iz Kastavgrad (mislim od Kastel, ker se v starih glagol. pismih najde Kastalščina, territorium kastavski), Volosca iz Volosko (selo); Lovrana iz Lovrangr. (od lovrika, Lorbeerbaum), Fianona iz Plomingr. (flamen, fiamma, Flamme, plamen od paliti, brennen, Chersano iz Kersangr. (od Kras, ki se pod njim proti Plominu razširjuje; Kras tu pomeni vsak pust, gol in kamenit kraj, Albona iz Labingr. od lob, vertex, Scheitel, ker na verhu stoji, Šumberg iz Šumbar-gr. od šuma, Wald, Cosgliaco iz Kozljak; lat. Petena, Lahi Pedena iz Pićangr. (od peč, Fels), kar so stari dobro vedili, kakor se vidi v neki prestari pesmi na Pićan v knjigi posvečeni presvetlemu teržaškemu škofu, ko je posedel apostoljski prestol urbs sum sed potius moles ego saxea dicor...., Bogliuno iz Bojungr; Borutto iz Borut (mnogo borov, Fichten), Novacco iz Novake, Lindaro iz Lindargr., (od linda, Fensterdach, Vorragung, ker na robu verha stoji), Pisino iz Pazingr., (od pad, kjer reka v Voibo (Foiba) v-iti) propada. Pisinvecchio iz Staripazin ali z drugim imenom Starigrad; Verme iz Beramg. Terviso iz Terbišgr. (trebišće, Opferort); Antignana iz Tinjang (morda od tina, Koth), Gemino iz Zmingr., Canfanaro iz Kanfanargr.; Dignano iz Vodnjangr.; Pola iz Puljgr. (slovanski govoreči Istriani ne reče nikdar Pola; čudno je, da rečejo amfiteatru divié, in Čehi vsakemu teatru divadlo); Fasano iz Fazan; Cervera iz Cervargr., Rovigno iz Rovinjgr. (od rov, Graben, Kanal); Parenzo iz Poréč (od po in reka, kakor pri Pazinu Zareč za reko); Orsero iz Orsar; Bercazzo iz Berkač; Leme iz Lim; Torre iz Tar (targ), Vabriga iz Vabrigi (Berg) iz Višnjangr.; Višgnana, Montebaderno iz Baderna (badriti, wachen, stražišće); Umago iz Mahgr.; Grisignana iz Grožnjangr.; Covedo iz Kubot; Sdregna iz Zrenjgr., Rozzo iz Ročgr., Sovignaco iz Sovinjak (sova, Eulenhurst), Tribano iz Trebian; Zamaško iz Zamašk; Buje iz Bule, Starada, na reški cesti, iz Starad, in to iz Stargrad, Salvore iz Solvurija (sal — vreti) itd.

Druge mestne imena so postavljene iz slovenskega: Citanuova, Novigrad; Castelnuovo, Novigrad na reški cesti; Piemonte, Zaveršje; Villadecani, Pasjavas; Villanuova, Novavas; Colmo, Hum (culmen—holm—Hügel), Sello Rovinjsko, Villa di Rovigno; Monte della bote, Bačva. Villa di Parenzo, Novavas. Selina, Villa di S. Lorenzo; Castagna, Kostanjica; Sottomore, Sv. Marija od morja, Due castelli, dva grada.

Nektere imena so pa obema jezikoma enake ostale: Berda, Berdo, Beršecgr. (od verh, ker na verhu morskega stermega brega stoji. (Dolenjervas, Draguč, Gerdoselo, Gologorica, Gradina, Grimalda, Paz, Vranja (vas), Kašćerga, Keršikla, Kerbune (kernuti, oskernuti, s-kerbina, (razdert holmast kraj, nakerbuniti, anhäufen, Sušnjevica, ker se je po nanešeni zemlji iz Učke po potokih en del čepickega jezera posušil; Cepič; Veprinacgr. (od vepar, Eber); Mošćenice (od starosl. mosten = močen, stark, zato Mošćenice, terdnjava; kar so res nekdanj bile; Visinada (višina), Karoiba itd. Nepremenjene so ostale v Čičarii in na okolo: Lanišće, Vodice, Mune (morda od Romune), ker so se ondi nekdanj Vlahi bili naselili, da bi se bilo Ro zgubilo in Mune ostalo. Žejane (kjer še vlaški govorijo); Bergud (breg-ut, bergabhängige Gegend), Klana, Jelšane, Pasjak, Hrusica, Golac itd. Pri Terstu Ospo (od osep, ker se je na juterni strani od vasi en del brega (osul) pogreznil itd.

Imena drugač po slovanski in drugač po laški: Motovun, Montona, Kringa, Corridico, prebivavci se imenujejo Križanci, Gračišće (Gradišće), Gal-

lignana, Buzet, Pinguente, Šmarje, Monte, Černiverh, Vertineglio, Operto, Opertle, Portole. J. V.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Dunaja 28. febr. * Že dolgo se ne spomnimo Dunajčanje takega slovesnega pogreba kakor je danes bil, ko so ob enem tiste tri otroke pokopali, od katerih je „novičar“ že povedal, da jih je umoril njih lastni oče, nesrečen branjevec, potem pa sebe. Vse se je grozilo nad takim očetom, vse je milovalo nedolžne otroke. Toliko ljudi se je zbralo pri pogrebu, da se je vse terlo, in od vsih krajev so nabirali cvetlice, s katerimi so grobe venčavali. Nekdo je celo podobo otrok izrisal in pa sobo v hiši, kjer se je čveteri umor zgodil, in te podobe so prodajali po mestu na vsih voglih radovednim Dunajčanom.

Iz Tersta 1. marca. —n— Za kratkim pustom, ob katerem so se zadnje dni tudi Terstjanom, kakor sploh Talijanom po večih mestih, po stari šegi možgani grozno zagreli bili, je nastopil resnobni postni čas, kterege so si katoliški pridigarji talijanskega, nemškega in slovenskega jezika izvolili, pobesnivše svojo vernike v staro kolorizo izvelečavne vere vpeljati. Vsi pridigarji imajo obilno poslušavcev, pa okoli talijanskega pridigarja, ki je iz kapucinskega reda, se vendar vselej narveč ljudstva zbira. Pa je tudi mož, v besedi tako mogočen, da je malo takih. Lepa talijansina, na kateri se njegovo podučevanje vsaki delavnik skozi celi postni čas prijetno po cerkvi razlega, se mu snuje tako mično in gladko iz ust, da bi se splačalo talijanski se učiti, samo zavoljo njega. Kakor se govornikom spodobi, ima on jezik svojega naroda popolnoma v svoji oblasti. Rekel bi, da z besedami igra, — kakor in kamor jih koli oberne — vselej se mu udajo, skladajo, priležejo in zadenejo tako lepo, tako mično, tako čedno, da bi se mu zatega del priime „Zlatoustnika“ po pravici spodobilo. Tudi nemški pridigar kaže v djanji, da mora skozi in skozi na vse kraje zmožen biti čistega jezika, kdor hoče pridigarski službi zadostovati. Da pač slovenskim govornikom za to ni mar! Žalibog! da se tolikim že v malo besedah pozna, da jim je slovenščina le prazničen jezik, ki samo ob nedeljah in praznikih na versto pride. Čudno je res to, da (imamo že tudi nekatere izverstne govornike) ravno na Slovenskem se na znanje tistega jezika narmanj gleda, kterege bi vsaki učitelj v svojem podučevanju narizverstniše znati moral. Prižnica vém, da ni učilnica jezika, — al v lični in čedni posodi se nam dobra jéd še bolj prikupuje. Pa pustimo to žalostno resnico, ktera nam je ob enem porok, da bi nekteri naši govorniki v marsikomu veselje do slovenščine popolno zadušili, ako bi jim gladka in šolski izbrušena slovenščina, kakoršna se v sedanjih časopisih in po novejših bukvah bere, ljubezen do sebe ne udihavala.

Znano je, kako je že nekdanje c. k. deželno poglavarstvo v Terstu za izobraženje sebi področnih Slovencev skerbno vse šolske bukvice na slovenski jezik predstavljati in natiskovati dajalo. Sedanje slavno c. k. namestništvo poznavši ravno tako, česar je slovenskim šolam potreba, je dalo pred dvema letoma po gosp. Alešu, prečastnem dekanu stolne cerkve v Terstu, majhne bukvice kmetijstva za nedeljske teržaške šole spisati. Tiskajo se v Lloydovi tiskarni in bojo ob kratkem dogotovljene; njih cena bo 13 krajearjev.

Temu žlahnemu ravnanju teržaškega poglavarstva ozir šolstva se prileže prav tolažno uzvišenje gosp. Laukotskega na čast šolskega svetnika, kar so „Novice“ ob svojem času že naznanile. Ali tega še one ne vejo, da je ta gospod vsim njemu področnim šolam, posebno pa Slovincem, pravi oče. On občuti živo in spoznava, da je izobraževanje in podučevanje vsakega človeka na njegovem jeziku narbolj naravno, in narbolj spešno; zato si on tudi prizadeva po tem spoznanju svojim šolam pomagati. Bog mu le zdravje ohrani — vse drugo bo že po sreči šlo!

Tukaj v Terstu je očitno viditi, da tergovcu res ni za ničesa družega mar kot za svoj lastni dobiček. Živeža mnogoverstnega gré čez morje za Francoze in Angleže tako na debelo, da se je čuditi, kako so naše dežele kos, toliko teh, jim domá potrebnih stvari pogrešati. Sená na kuve (Würfel) stlačenega, krompirja, moke se v Terst za Krim vsaki dan toliko dovažá, da je čuda: od kod vse to pride; ni pa čuda, od kod dragína domá izvira.

Iz Ljubljane. Juter popoldne bo občni zbor krajnskega zgodovinskega društva. — Na Mirji so te dni, ko so prekopavali neko zemljiše za vert, spet mnogo starín izkopali.

Novičar iz raznih krajev.

C. k. ministerstvo pravosodja je določilo, da tisti na urbarskih in proti odkupu odpravljenih davkih zastali dolgovci, kateri so se natekli še le po 1. majniku leta 1848, se ne smejo z eksekucijo izterjevati, ker cesarski patent od 2. sušca 1853 veljá le za take zastanke, ki so že pred 1. majnikom 1848 na dolgu ostali, pa še 1. januarja niso plačani bili. Nekdanje gruntne gosposke nimajo pravice od 1. majnika leta 1848 nobenega tacega odpravljenega davka več tirjati; za tega voljo se ob teh plačilih sklenjene sodbe ali pogodbe ne smejo z nikakoršno eksekucijo izterjevati. — Za ogersko deželo je že oklicana začasna postava za družino (za posle), ktera bo letos 1. oktobra se začela. Obsega pa ta postava 43 razdelkov, v katerih so vse dolžnosti posla pa tudi gospodarja razločene; namest navadnega pisma, v ktero je gospodar poslu, kadar je iz službe stopil, zapisal njegovo obnašanje, so predpisane sedaj — in to je prav dobro — poselske bukvice, v ktere bo vsak gospodar, pri katerem je posel služil, zapisoval njegovo zadržanje; tako bo, tako rekoč, celo življenje posla v teh bukvicah zapisano in vsak nov gospodar bo vidil, kakošno družinče si je udinjal. Kmali pride tudi za vse druge dežele družinska postava. — Sliši se, da se bo morebiti tudi v našem cesarstvu upeljala tista naprava, kakoršna je na Francozkem in Rusovskem, da take hudodelce, kateri so bili že večkrat kaznovani, pa se nikakor ne dajo poboljšati, izženejo za vés čas življenja v kak ptuj kraj, iz kterege ne morejo več nazaj. — Tudi na Ogerskem, kjer je čedalje več roparske derhali, je po višjem sklepu od 25. p. m. za roparstvo oklicana nagla sodba na smert. — Naj novejšo novico iz Pariza je prinesel telegraf od 3. dneva t. m. časniku „Indep. belg.“, ki pripoveduje, da navskriž-misli, ktere so v drugem zboru na dan stopile, so bile v tretjem zboru (1. sušca) že popolnoma poravnane; „mir je gotov“ — pravi omenjeni časnik — in pred ko ne bo cesar Napoleon že danes v govoru, s katerim bo državni zbor začel, od tega že kakošno besedico zinil“. Tudi „Nord“ — časnik rusovski — terdi danes, da ne bo nobene resne težave zastran sklepa mirú. Po tem takem se bo kmali za gotovo kaj zvedilo. Poslanci se snidvajo le trikrat v tednu v zboru: v pondeljk, sredo in petek; druge dni se vredejujejo zapisniki zborov. Izzačetka so bili vražni Parižani enmalo osupnjeni o tem, da je 13 glav (12 poslancev in 1 pisavec) v tem zboru, ker številka 13 je po stari vraži nesrečna številka; — kar pa slišijo, da grejo zbori po sreči, jih ne moti trinajstica toliko več. — Da je zbornica krasno napravljena, smo že povedali; povedati pa še moramo to, da na mizi zraven več družih posod za tinto stoji tudi prazen tintnjak iz časov Napoleona I., kateri vés zlat in srebern velja 16.000 frankov. — Sliši se, če bo pariški zbor mir dognal, bo potem velik europejsk kongres v Parizu za poravnanje vsih europejskih razmer, ktere so že vse drugači memo leta 1815. — Iz Galača v Moldavi se sliši, da je žitna kupčija popolnoma ob tlá; nobeden noče nič kupiti, čeravno je pšenica, kuruza in rež padla za 25 odstotkov.